

Дмитро ЧИСТЯК

Поет, письменник, перекладач,

Лауреат Премії Міністерства культури

Федерації Валлонія-Брюссель

САКРАЛЬНА ОДІССЕЯ АТАНАСА ВАНЧЕВА ДЕ ТРАСІ

Атанас Ванчев де Трасі – постать насправду унікальна у сучасній франкомовній літературі. У добу, коли поетична (а зчаста, псевдопоетична) громада здебільшого культивує верліброві форми вираження образів, він невтомно розширює класичний потенціал французького (й не лише) віршування: оди, сонети, буколіки, сатири, гімни, трени, ле, епіграми, епітафії тощо, не цураючись проте ні японського хайку, ні верлібру. Втім, промовистий той факт, що не формальними прикрашеннями вражає читача автор – його поетичний світ постає навдивовижу гармонійним поєднанням чуттєвого й раціонального. Адже основна мета поета – вловити порухи життя Душі через фіксацію митей, коли дійсність перевершує себе у глибинах емоційного сплеску, коли вчувається контакт «я» із «над-я». Проте слід зауважити, що такі миті зчаста виникають у натхненного стратега слова під впливом якоїсь літературної ремінісценції, або ж навпаки – пережити мить

резонує в напрочуд інтелектуально потужній свідомості автора чи то з алхімічним трактатом Джордано Бруне, чи з незабутнім образом Мацуо Басьо, чи з метафізичним віршованим трактатом Аллана Лілльського. Читання творів Атанаса Ванчева де Трасі передбачає проникнення у глибини його творчої ерудиції, що дарує миті глибокого містичного переживання інтертекстуальної енергетики художніх образів. Спостерігаємо розщеплення смислів у довгій алюзивній галереї, а відтак – прирощення нових конотацій для тоншого осягнення дійсності й навіть – на рівні гіпотези, ясна річ, – інших рівнів духовного буття.

Із чим же пов'язана така енциклопедична культура слова Поета? З багаторічним випростуванням духу автора. Народився Атанас Ванчев де Трасі 3 січня 1940 р. у болгарському місті Хасково. Упродовж півтора десятка років студював гуманітаристику в європейських університетах. Тема його магістерської роботи – «Поетика і метафізика у творчості Достоєвського», докторської дисертації – «Символіка світла у поезії Поля Верлена». Багато досліджень присвятив він давньогрецькій і давньоримській літературі, зокрема творчості Петронія. Відтак написав декілька мистецтвознавчих книжок про пунічні міста Тунісу. Довгий час студював східну, зокрема ісламську духовну традицію. Переклав історіографічний труд Мустафи Тласса «Зеновія, владарка Пальміри». Підготував до друку антологію російської поезії, вшановану Пушкінською премією. Багато й плідно перекладав із болгарської літератури, за що обраний почесним доктором Університету Веліко Тарново.

Нині вийшли друком понад 30 поетичних збірок Атанаса Ванчева де Трасі. Прийшло й громадське визнання: членство у Європейській Академії наук, мистецтв і красного письменства, численні літературні відзнаки, зокрема Премія Франсуа Коппе Французької Академії й Міжнародна премія Солензара в галузі поезії. Твори поета перекладені більш, як тридцятьома мовами. Однак поетична одіссея невтомного шукача есенції триває. Він – частий гість великої кількості міжнародних літературно-мистецьких заходів від Чилі до Таджикистану, відповідальний секретар міжнародної асоціації «Поети світу». Прилучився він і до українського слова: взяв активну участь у підготовці до друку «Українських студій із філології», виданих цього року в Парижі, у якому вийшла й перекладена мною мала антологія української поезії.

Отже, щоб не залишатись українській громаді у боргу, пропоную читачам «Мови та історії» першу (але віряться – не останню!) добірку перекладів одного з найцікавіших інтелектуальних поетів Франції Атанаса Ванчева де Трасі з циклу за мотивами полотен Вермеєра, свідомо уникаючи подавати до них примітки – щоб не відібрати у читача добру нагоду самотужки порозкошувати глибинами цієї метафізично-трансцендентальної образності.

Атанас ВАНЧЕВ ДЕ ТРАСИ

(Болгарія – Франція)

СВІТЛО У СВІТЛІ

(Із циклу сонетів за мотивами полотен Яна Вермеєра Дельфтського)

Переклад із французької Дмитра ЧИСТЯКА

I.

МАЙСТЕРНЯ

Франсу Флорісу

«Форми іменуються гарними лише через наявність у них якихось особливих аспектів, а також певного особливого їхнього асоціативного поєднання... Саме через асоціативне поєднання численних аспектів видимих форм, а не лише через відокремлене їхнє зображення створюється краса певного бачення».

Вітело «Perspectivae», Кн. X

Вивершування форм! Герменевтичний трепет,

Всевишній геній і урядник благостині,

Який ословив маєво речей у плині

Сказань скажених, в мові книжного вертепу.

Все квітне знаками! Прекрасне вершить вище,

Знання пишається, звіряючись душевно,

Дві вічності ураз в однім злились у ревних

Обіймах світла, в тканні гри, в розкошах пишних.

Мій Господи, ця юнка при стіні така вже гарна,

Немов пливе світань у надлегкім серпанку,

Що має віянням у начерку надхмарнім!

А це глибинне тло, що тіні притуманить!..

О жінко!.. Мрія ти чи Муза у квітчанні,

Чи несказаний сон, сердечне трепетання?

Париж, 22 березня 2006 р.

II.

АСТРОНОМ

Пітерові Боелю

«Чарівники вважають аксіомою, що для всякого діяння треба мати на увазі існування Бога, який має вплив на інших богів, а ті боги своєю чергою впливають на небесні тіла чи світила, котрі постають утіленням божеств, а світила діють на демонів, мешканців та охоронців світил (одним із них є земля), демони – на стихії, а стихії – на поєднання сутностей, поєднання сутностей – на чуття, чуття – на дух, а дух – на весь рід людський».

Джордано Бруно «De Magia»

Моя ти душе, знаєш: нескінченний – світ

І нескінченний – час, виношувач зірковий,

Чеснота ієрархій, благ провідник від

Віків, де твір людський довершується ново.

Архангелів полки над сяйвом – сяйвом сплеснуть,

Й тихенько зшиють нам, як видатний кравець,

Життя небесних сфер із трепетом сердець,

Повітря чистий дух – із плем'ям піднебесним!

Моя ти душе, знаєш: Бог в усім один,

Він – гармонійний, він – то джерело без дна,

Він – сім'я в сімені, він – Глас між голосінь,

Космічна радість вишніх поєднань!

О Астрономе, ствердь кричущий мій порив,

Євангельський мій спів, що віри кров пролив!

III.

МЕРЕЖНИЦЯ

Цезареві Боецію ван Евердінґену

«...pictoribus atque poetis

Quodlibet audendi semper fuit equa potestas».

(«...поети й малярі

У рівній мірі дерзання творче ділять»).

Горацій «Ars Poetica»

Ні, душе, не снага, як vates, безберего

Співать космогонічний обшир Стагірита,

А чи до Піндара подібно сотворити

Хвалу стратегам, цим аресовим хорегам –

Цей вечір хочу, душе, мов дитя ридати,

Дитя, яке схопилось ув осерді ночі:

Схилилась жінка над шитвом – мов колосочки

Пшениці, вітер їх цілує так завзято!

Любити хочу цю мережницю спокійну

Ясою, що на золотий корсаж упала

І цілувати пальці – їх душа краси вінчала –

Немов молитва давня, пальці мелодійні!

Леліав би сердечний витвір, де зроста

Високих богослов'їв горня простота!

IV.

ХРИСТОС У МАРТИ З МАРІЄЮ

Omnis mundi creatura

Quasi liber et picture

Nobis est in speculum

(Кожне світове створіння

Чи то в книжці, чи в картині –

Мов у дзеркалі стає).

Аллан із Лілля «Rythmus alter»

Скрізь правда й лагода: Христос, жінки, хліби,

Ці пальці, лиця, світло, бганки на шовках

Одінь ошатних – все гармонія пливка

Обарвить миром надвечірньої плавби!

Злагідних ритмів лад – він славить чудо з див,

Есенцію очам являє досконалу,

Ту мову серця, субстанційне те начало,

Котрому гість пречистий поглядом годив.

О Марто, вже не квапся, слух свій прихили

До музики – там чути сфери, там душа

На учту світла іншу душу припроша

В чутті усіх чуттів, у витоку всіх слів.

Сестра твоя Марія мліє од краси –

Квапливе серце, глянь, звершилися часи!

V.

ЖІНКА, ЩО СИДИТЬ ЗА ВЕРДЖИНЕЛОМ

*«Lux est natura communis reperta in omnibus corporibus tam coelestibus quam terrestibus...
Lux est forma substantialis corporum secundum cujus majorem et minorem participationem
corpora habent verius et dignius esse en genere entium».*

(Світло – та частка природного, яку можна віднайти у всякому тілі: як земному, так і небесному... Світло – субстанційна форма тіл, саме завдяки їй ним притаманне буття, тим справжніше й благочестивіше, чим вище вони підносяться у спілці зі світлом).

Святий Бонавентура «Commentarius in II Librum Sententiarum»

Незмінна музика, бучна сюїта звуків

В абетці мисленнєвій знаками нуртує,

Негаданим реченням потайки звістує

Знань сокровенних Піфагорову науку.

Цнотлива душе, Ви до кого здійняли

Ясу небесних віч, цих стиглих ягід винних,

Для кого шепотіння пальчиків-перлин

По душах клавіш, по сяйливих цих годинах?

Віоло, подруго, ти смисли озори

Раптових тиш, які мелодію все крають!

Чому в ріці шовків легеньких виринають

Одміни тону і прозори, і огнем гориш?

О чом Бабюрен тут, чому надмірні – тіні,

А ніч виблискує і рана – у світінні?!

VI.

ШЛЯХТИЧ І ПАНІ, ЯКА ГРАЄ НА СПІНЕТІ

Рембрандту Гарменсзон ван Рейн

« Consonantia, quae omnem musicae modulationem regit, praeter sonum fieri non potest... Et enim consonantia est dissimilum inter vocum in unum redacta concordia... Consonantia est acuti soni gravisque mixtura suaviter uniformiterque auribus accidens. »

(«Консонанс, який лежить в основі будь-якої музичної модуляції, може втілюватись лише у звуках... Вся річ у тім, що консонанс виступає злагодою різних голосів, зведених до єдиного... Консонанс – це поєднання високого та низького звуків у рівномірному леготі, що милує слух»).

Боецій «De musica»

Заграй, дитино гожа, пальчики, злетіть,

Під вітру гімн сердечний пал нехай веде:

Світанку білина і клавіші бліді

У чарі мрій – над еліксири та етер!

Гармоніє, о Афродитина дитино,

З узвиш небесних озори ці світлі миті,

Згадай про Кадма, про весілля, таж Харити

Зіткали сукні світ із осяйної сині!

Окіл налий ти миром синявим по вінця,

Овій пахіллям цвіті, духом фіалковим,

Не дорівнятись їм спінета вишній мові,

А нас чарує над усі дельфійські жриці!

А ти яви, ясне свічадо, в тиші чистій

Пресвітлих вісників у шатах прозористих!